

2. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.
3. Fourastий J. Le Grand Espoir du XXe siècle : Progres technique, progres йconomique, progres social / J. Fourastий — Paris : Presses Universitaires de France, 1949. – 224 p.
4. Kuznets S. Modern Economic Growth: Findings and Reflections / S. Kuznets // American Economic Review – 1973 – Vol. 63 (3). – P. 247–258.
5. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, інститути, стратегії для України : монографія / О. І. Амоша, С. С. Аптекар, М. Г. Білопольський, С. І. Юрій та ін. ; ІЕПНАН України, ТНЕУ. МОН України. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – 848 с.
6. Єрхоін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико- методологічні аспекти) : монографія / С. А. Єрхоін. – К. : Світ знань, 2002. – 528 с.
7. Мельник А.Ф. Асиметрія структурного розвитку регіонів України та її соціально-політичні наслідки / А.Ф. Мельник // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів, 2014. – Вип. 3(107). – С. 54-66.
8. Ляшенко В.І. Україна ХХІ: неоіндустріальна держава або “крах проекту”? : моногр. / В.І. Ляшенко, Є.В. Котов; НАН України, Ін-т економіки пром-сті; Полтавський ун-т економіки і торгівлі. – Київ, 2015. – 196 с.
9. Седлак М. Тенденции развития секторальной структуры экономики [Электронный ресурс] / М. Седлак. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/4_4_98.htm.
10. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: моногр./ Ю.В. Кіндзерський; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. – К., 2013. – 536 с.
11. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.
12. Качинський А. Б. Засади системного аналізу безпеки складних систем / А. Б. Качинський. – К. : ДП «НВЦ «Євроатлантик-інформ», 2006. – 336 с.
13. Харазішвілі Ю.М. Проблеми інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки держави / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь // Банківська справа. – 2015. – № 1 (133). – С. 3-21.
14. Харазішвілі Ю.М. Стан та стратегічні орієнтири інвестиційно-інноваційної безпеки України / Ю.М. Харазішвілі // Вісник економічної науки України. – 2015. – №2. – С. 108-112.

М. В. Мальчик

д-р екон. наук,

О. В. Попко

канд. екон. наук

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

Ринок сільськогосподарської техніки України, як будь-який інший ринок, формується під впливом попиту і пропозиції. Пропозиції на ринку сільськогосподарської техніки України нині формують вітчизняні машиновиробники, офіційні представники зарубіжних фірм та окремі підприємці. Попит на ринку матеріально-технічних ресурсів визначається технологіями й економічними можливостями аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та практичні аспекти проблем інженерно-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в умовах його реформування та адаптації до ринкових засад господарювання розглядаються в працях Я.К. Білоуська, В.І. Більського, Є.Л. Бузовського, П.І. Гайдуцького, А.А. Демка, М.І. Малика, І.П. Масла, П.О. Мосюка, В.О. Питулька, Л.В. Погорілого, І.Г. Тивоненка, П.Т. Саблука та інших вчених і практиків. Вагомість отриманих ними наукових і практичних результатів в удосконаленні інженерно-технічного забезпечення та обслуговування агропромислового виробни-

цтва незаперечна. Проте, і на сьогодні залишаються недостатньо розкритими питання, пов'язані з дослідженням проблеми в цілому, як єдиної взаємопов'язаної системи техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарства України.

Постановка проблеми. Платоспроможний попит формується за рахунок власних коштів підприємств, банківських кредитів, лізингових механізмів і бюджетних програм, запроваджених Міністерством агропромислової політики, зокрема: часткової компенсації вартості, фінансового лізингу техніки та пільгового кредитування. Коштів, що виділяються із держбюджету на зазначені програми, є недостатніми, їх не вистачає навіть для простого відтворення парку машин. Власних коштів сільгоспвиробників також не вистачає на придбання сучасної сільськогосподарської техніки. Низька купівельна спроможність сільськогосподарських товаровиробників призвела до того, що обсяги продажів сільгосптехніки за останні роки скоротилися, а окремих машин – зовсім припинилися.

Якісний склад сільськогосподарської техніки також є незадовільним. Машинно-тракторний парк сільгосп-підприємств зазнає морального та фізичного старіння, зменшується кількісно, оскільки нову сільськогосподарську техніку мають змогу купувати лише окремі економічно потужні господарства України. Купівельна спроможність аграріїв дає їм змогу витрачати на придбання техніки щорічно 5-7 млрд грн, що покриває технологічну потребу в оновленні парку машин лише на 15-20%. Для більшості сільськогосподарських підприємств придбання енергозберігаючої техніки на сьогодні є практично недоступним. У результаті машинно-тракторний парк сільгоспвиробників України не забезпечує вчасного виконання робіт, що призводить до подовження строків сільськогосподарських робіт та втрат урожаю. Як наслідок: сільське господарство країни щороку втрачає третину вирощеного врожаю [1, с. 86].

Сьогодні у машинобудуванні для АПК функціонує 126 спеціалізованих підприємств, у яких працює 70 тисяч робітників, що виготовляють сільськогосподарську техніку та обладнання для переробних галузей [2, с.104]. На початок 2007 року серед підприємств сільгоспмашинобудування 60% було приватизовано, 19% стали акціонерними з державним пакетом акцій до 25%, а 12% – понад 25% акцій. У 9% підприємств більше як 90% акцій знаходилося у державній власності. Отже процес реформування галузі не завершився. Це дає підстави стверджувати, що в здійсненні економічної політики з техніко-технологічного переоснащення сільського господарства стратегія розвитку сільськогосподарського машинобудування залишається невизначеною. Досі немає чіткої державної позиції щодо ринкових напрямів розвитку науково-дослідних робіт і проектно-конструкторських розробок із виготовлення технічних засобів, сфери технічного та машинно-технологічного обслуговування, організації ринку нової техніки, вживаних і відновлених машин, регламентації ролі держави у цій галузі [1, с.86].

Галузь сільськогосподарського машинобудування України розвивається уповільнено, з ознаками стагнації та депресії. Привабливість її для інвесторів, особливо іноземних, невисока. Мобілізуючи внутрішні резерви, підприємства доклали значних зусиль до модернізації існуючої, створення й освоєння виробництва нової техніки. До реформування економіки в Україні виготовлялося менше 30% номенклатури техніки, необхідної для механізації виробництва продукції. При цьому сільське господарство України придбавало щорічно 50-53 тис. тракторів, 9-10 тис. зернозбиральних, 2-2,1 тис. бурякозбиральних, 3,5-4 тис. кормозбиральних комбайнів, десятки тисяч одиниць сільськогосподарської техніки. Нині ситуація дещо змінилася: модернізовано та освоєно виробництво понад 500 найменувань технічних засобів, які раніше в Україні не виготовлялися.

У складних економічних умовах підприємства галузі разом з акціонерними товариствами, які утворилися на базі підприємств колишнього Агрореммашу та Агротехсервісу, спроможні виготовляти і пропонувати на ринку технічні засоби, використання яких у сільському господарстві забезпечить механізоване виробництво основних видів сільськогосподарської продукції. Проте фактично на сьогодні вітчизняна промисловість серійно випускає переважно одноопераційні прості знаряддя. Окремі перспективні енергозберіга-

ючі машини, які за технічним рівнем та своїми споживчими якостями можуть конкурувати із зарубіжними зразками, випускаються у недостатній кількості або знаходяться лише у стадії розроблення [4].

Проте є й обнадійливі приклади. За даними Міністерства промислової політики України протягом трьох останніх років бюджетного фінансування через діючу Державну програму розвитку вітчизняного машинобудування для АПК розроблено сучасні моделі тракторів ХТЗ потужністю 220 к.с., зернозбиральний комбайн КЗС (з 10-пропускною спроможністю 10-12 кг/сек), кормозбиральний комбайн. На основі вихідних вимог до зернозбиральних комбайнів та наукового забезпечення ІМЕСГ, ДКТБ «Південне», АТ «Херсонські комбайни» та концерн «Лан» (м. Олександрія Кіровоградської області) створили високопродуктивні зернозбиральні комбайни «Славутич», «Лан» і на їх основі – новий КЗС-10. При цьому питомі витрати є у 1,5-2 рази менші, ніж у провідних західноєвропейських та американських комбайнів. Крім того, у 2010 році ТОВ «Херсонський машинобудівний завод», використовуючи запчастини білоруського «Гомсельмаша», зібрав перші зразки зернозбиральних комбайнів серії «Скіф». У перспективі планується, що загальна кількість зернозбиральних комбайнів типу «Славутич» та «Лан» перевищить 65 тис. одиниць і становитиме основу парку зернозбиральної техніки в Україні. Нині випускають лише «Славутич» в обсягах до 300 штук на рік, потужність двигуна якого сягає до 250 к.с., а виробництво потужних комбайнів (понад 250 к.с.) взагалі відсутнє. Крім того, за останні роки розроблено обладнання для приймання, очищення, сушіння, зберігання та відвантаження зерна, вирощування птиці. Нині вже виготовлено та проходять випробування дослідні зразки цих машин. Водночас деякі підприємства відвоювали нішу на вітчизняному ринку та стали експортоорієнтованими. Це ВАТ «Брацлав», ТОВ «ТЕХНА», ВАТ «Червона зірка», ТОВ НВП «Білоцерків МАЗ», які постачають продукцію до 44 країн світу. Загалом близько 38% вітчизняної сільськогосподарської техніки йде на експорт [1, с.89].

Проте виробництво техніки ведеться на морально застарілому обладнанні, що негативно впливає на технічний рівень і конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської техніки. Зношеність основних фондів галузі сягає 80%, а їх активної частини – 92%. Низький рівень техніко-технологічного забезпечення агропромислового комплексу зумовлений причинами довготривалого характеру, часто суперечливістю дій у процесі реформування відносин власності в аграрному секторі. Таке різке скорочення обсягів виробництва й реалізації продукції сільськогосподарського машинобудування призвело до зменшення надходжень до бюджету, пенсійного та інших соціальних фондів і є однією з важливих складових теперішньої економічної кризи. Проблему мала би вирішити Державна програма розвитку вітчизняного машинобудування для АПК на 2007-2013 роки, затверджена Постановою КМУ від 26 вересня 2007 року №1181 [3], однак цього зроблено не було.

Наявність, технологічну потребу та виробництво тракторів і зернозбиральних комбайнів в Україні станом на 2014 рік наведено на рис. 1.

Отже пропозиція вітчизняних заводів-виробників є значно меншою за потреби аграрного сектору України для відтворення і розвитку його матеріально-

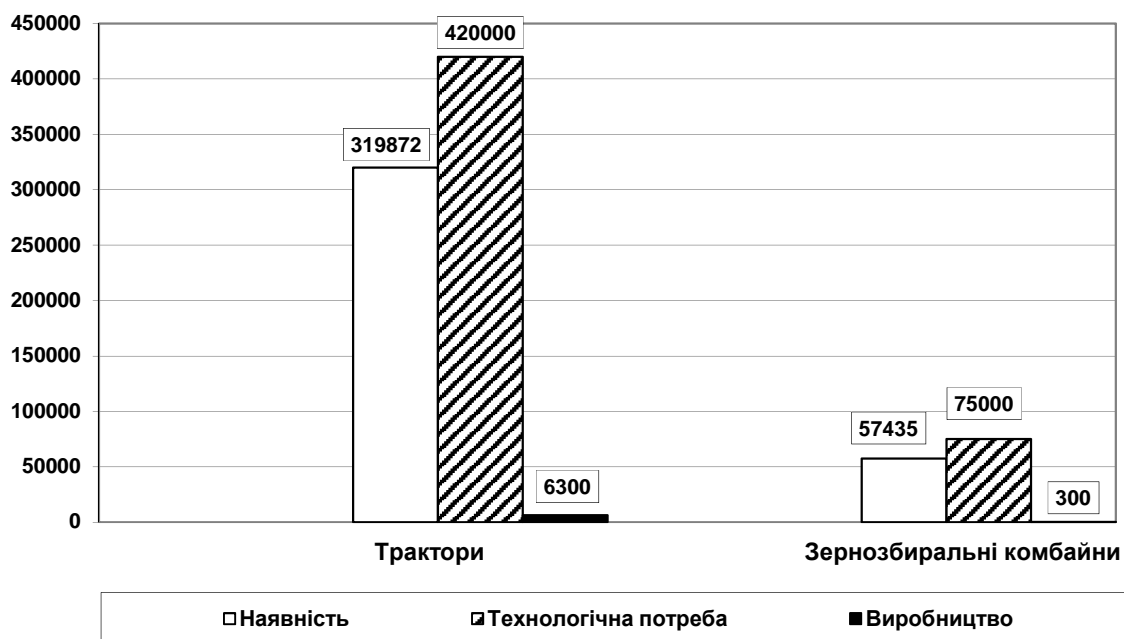

Рис. 1. Наявність, технологічна потреба та виробництво тракторів і зернозбиральних комбайнів, штук

технічної бази. Крім того, вітчизняна техніка не витримує конкуренції з зарубіжними аналогами за якістю, надійністю і продуктивністю.

Так, за даними випробувань інституту УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого понад 1300 найменувань сільськогосподарських машин вітчизняного виробництва, встановлено, що у кожному п'ятому випадку виходу вітчизняної техніки з ладу були конструктивні недоробки на стадії проектування, до 35% відмов є наслідком низької якості виготовлення, а 30% – низького технічного рівня елементної бази [4]. Крім того, діючі показники якості виконання технологічних процесів та показники надійності вітчизняної техніки не відповідають сучасним вимогам. Майже половина сільськогосподарської техніки (48,5%) має гарантійний термін експлуатації до одного року і лише для кожної одинадцятої машини він перевищує два роки. За своїм технічним рівнем, зокрема за надійністю вітчизняна техніка поступається зарубіжним аналогам. Якщо взяти до уваги те, що аграрії купують зарубіжну техніку, яка вже була у використанні, то вітчизняні аналоги не витримують і цінової конкуренції. Таким чином, незважаючи на противників закупівлі дорогої імпоротної техніки, спеціалісти сільського господарства стверджують, що швидко забезпечити випуск досконалих вітчизняних машин в умовах фінансової кризи – нереально.

У цілому протягом 2004-2014 років в Україні прогресує стійка тенденція до зростання обсягів імпорту сільськогосподарської техніки (рис. 2). При цьому на українському ринку на сьогодні представлено близько 70% техніки іноземного виробництва і лише 30% техніки вітчизняного виробництва.

З одного боку, це свідчить про розширення вітчизняного ринку, готовність аграріїв вкладати кошти у нові технічні засоби. Хоча це є досить слабким аргументом, враховуючи те, що сільськогосподарське машинобудування при подальшому зростанні імпорту

ризикуює надовго закріпитися в розряді депресивних та дотаційних галузей вітчизняної економіки.

Структуру імпорту сільськогосподарської техніки у 2014 році відображено на рис. 3.

Разом з тим, нову сільськогосподарську техніку мають змогу купувати лише економічно потужні господарства України. Переважна більшість середніх за розміром сільгоспвиробників змушені купувати сільськогосподарську техніку, що вже була у використанні. Аналіз середньої вартості одиниці імпоротної техніки дозволяє сформулювати наступні висновки: на ринок України надходить значна кількість її з вторинного ринку Європи, яка морально застаріла і часто не придатна для реалізації програми інноваційного розвитку аграрного сектору, не сприяє зниженню ресурсоемності сільськогосподарської продукції, підвищенню рентабельності її виробництва і подоланню економічної кризи в аграрному секторі. Приблизно у такому ж обсязі як імпорт сільськогосподарської техніки здійснюється імпорт запасних частин до неї.

Висновки

У цілому така ситуація негативно позначається на середньому та малому сільськогосподарському бізнесі. Отже вітчизняне сільськогосподарське машинобудування за своїм технічним рівнем суттєво відстає від досягнень науково-технічного прогресу і потребує відповідного системного переоснащення та державної підтримки. Розв'язання проблеми матеріально-технічного забезпечення є пріоритетом виведення практично всіх галузей аграрного сектору України на якісно новий рівень функціонування сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Білоусько Я.К. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки / Я.К. Білоусько, В.І. Рибицька // Економіка АПК. — 2004. — № 10. — С. 112-118.

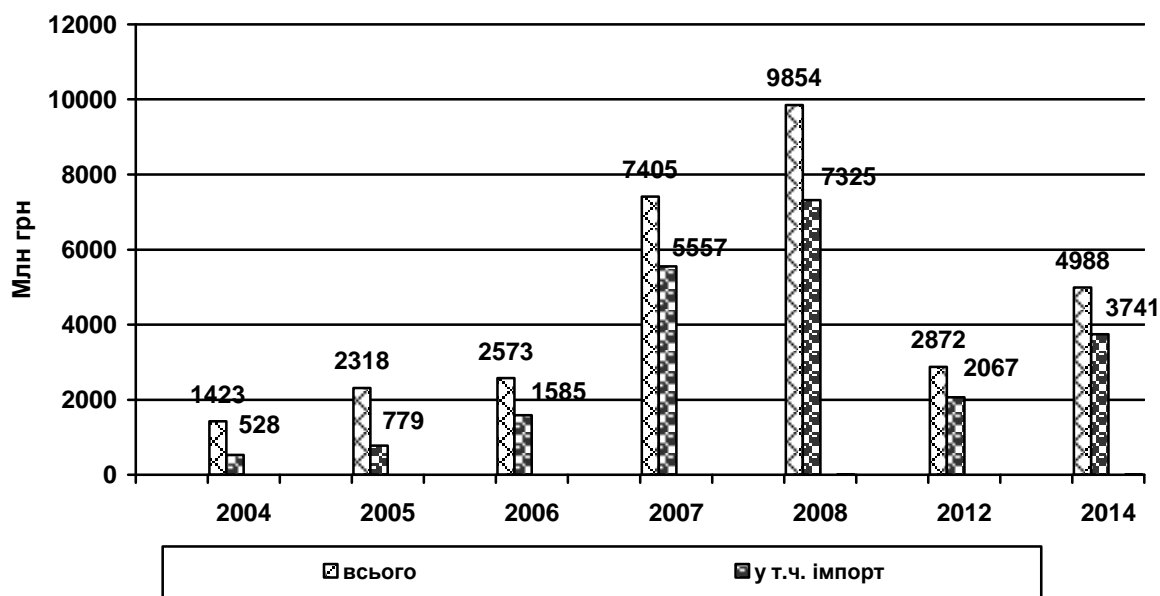

Рис. 2. Динаміка придбання сільськогосподарської техніки

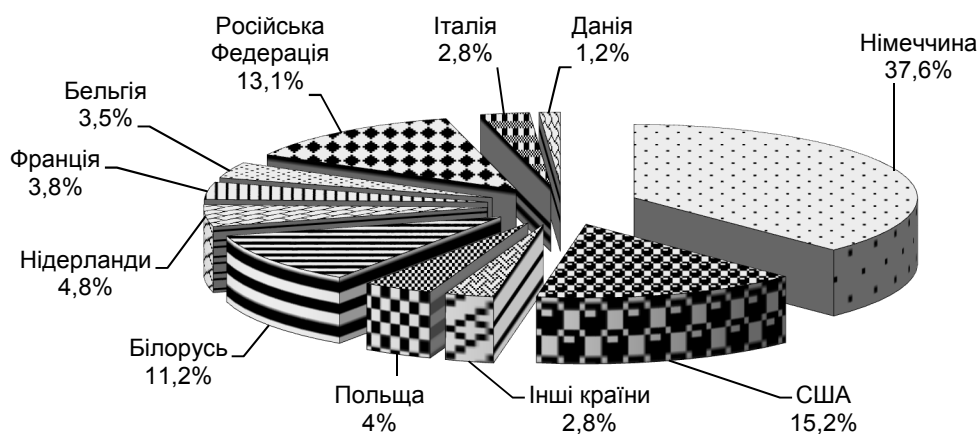

Рис. 3. Географічна структура імпорту сільськогосподарської техніки

2. Виробництво основних видів промислової продукції / Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

3. Методика розробки та типові норми часу на ремонт і технічне обслуговування машин для захисту рослин, внесення добрив, садівництва та виноградарства / В.В. Вітвіцький, М.С. Лосина та ін. – К.: НДІ «Укragропромпродуктивність», 2006. – 354 с.

4. Каблук П.Т. Аграрна економіка і політика: підсумки минулого та погляд у майбутнє: науково-попу-

лярні нариси у 3 т. / П.Т. Каблук // Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – Т.2. – 484 с.

5. Оперативна інформація «Про підсумки роботи галузей промисловості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.industry.kmu.gov.ua.

6. Сільське господарство України за 2014 рік: Статистичний збірник. – К., 2014. – 368 с.

7. Сіренко Н.М. Управління інноваційною системою аграрного підприємства / Н.М. Сіренко // Економіка АПК. – 2009. – №9. – С.43-46.